

Stowarzyszenie Artystyczno – Rehabilitacyjno –
Terapeutyczne „Promyk” Dębica

CHRZCIELNICE

Chrzcielnice u chrześcijan

Chrzcielnica, obok ołtarza i ambony, stanowi istotny element wyposażenia każdego kościoła parafialnego. Przy niej dokonuje się chrzest, on zaś jest początkiem, zaproszeniem Boga do życia, nadaniem niezwyklej godności dziecka Bożego, obmyciem, wprowadzeniem we wspólnotę. Chrzest – w nim ma swój początek nadprzyrodzone życie człowieka. To wejście człowieka na drogę Pańską wiodącą do Nieba.

Najstarsze chrzcielnice miały kształt zbiorników na wodę. Były to kadzie, kotły, cylindryczne misy, a nawet antyczne wanny bez wyraźnie wyodrębnionej podstawy. W Turcji, w miejscu, gdzie nauczał pod koniec życia św. Jan Ewangelista, w miejscowości Selcuk znajduje się basen chrzcielny w zrujnowanym baptysterium bazyliki św. Jana. To wzruszający ślad pracy apostołskiej umiłowanego ucznia Chrystusa i zapewne jedna z pierwszych okazałych chrzcielnic chrześcijańskich. Drażono je nieraz w bazach i kapitelach antycznych kolumn, jako znamienne przejawy nowego, które wyrastało na starym. (...)

W okresie romańskim i gotyckim występowały chrzcielnice kamienne, wsparte na masywnym trzonie, do którego przylegały niekiedy cztery półkolumny. W związku ze stopniowym zanikaniem zwyczaju chrzczenia dzieci przez zanurzenie, bardziej eksponowano czaszę chrzcielnicę przez znaczne zwężenie trzonu i dodanie wspomnianych czterech kolumn lub filarek podtrzymujących czaszę. Do najbogatszych chrzcielnic romańskich należą chrzcielnice gotlandzkie, których twórcą był Heywald, z wydatną, zazwyczaj cylindryczną czaszą, zdobioną przedstawieniami ewangelicznymi, które przez następne stulecia będą towarzyszyły chrzcielnicom: Chrzest Chrystusa, Hołd Trzech Króli, Ukrzyżowanie i Chrystus Sędzia. Na stopach umieszczano symbole zła: potwory i węże. W zachodniej Polsce, zwłaszcza na Pomorzu Zachodnim, zachowało się kilka chrzcielnic pochodzenia gotlandzkiego. Warto je zobaczyć, odwiedzając na przykład kościół w Kruszewicy, Małkocinie koło Stargardu Szczecińskiego, Mechowie koło Pucka.

Krystyna Dickhard

W zachodniej i środkowej Europie od XII stulecia obowiązuje chrzcielnica typu kielichowego, złożona z trzech głównych części: czaszy, czyli zbiornika na wodę, trzonu, często z nodusem, czyli spłaszczoną kulą ozdobioną guzami (w romańskich) lub kapliczką bogato dekorowaną (w gotyku), w baroku natomiast w kształcie gruszki, oraz bazy. Kształt czaszy i bazy bywał okrągły lub wielokątny. Materiałem jest kamień, metal (brąz, ołów) lub drewno. Pokrywa czaszy najczęściej jest metalowa lub drewniana. Z zasady były bogato zdobione ornamentami geometrycznymi i roślinnymi oraz dekoracją figuralną. Proporcje i dekoracje chrzcielnic zmieniały się zależnie od epok stylowych.

W okresie renesansu chrzcielnice kamienne, brązowe oraz drewniane zachowały na Zachodzie formę zbliżoną do kielicha, natomiast ornamentykę dostosowywały do nowych wymogów stylowych. W epoce baroku wznoszono chrzcielnice w formie rzeźby i włączano je w kompozycję wnętrza o bogatej dekoracji rzeźbiarskiej. Forma chrzcielnic nadal przypominała kształt kielicha. Zdobiono zwłaszcza trzon chrzcielnicy, któremu niekiedy nadawano postać anioła trzymającego czaszę lub misę w rękach, drzewa wiedzy dobrego i złego, ryb, postumentów. W Polsce chrzcielnice były puklowane i formowane zazwyczaj w formie muszli. Na pokrywach umieszczano Chrzt Chrystusa, baranka, Jana Chrzciciela, Michała Archanioła.

Chrzcielnice rokokowe zachowały tradycyjny kształt kielichowy, na przykład chrzcielnica z roku 1762 w Krobi koło Leszna z kamienną pokrywą, na tle rzeźby chrztu Chrystusa i gołębicę pod baldachimem, w zwieńczeniu którego jest postać Boga Ojca.

W okresie klasycystycznym chrzcielnica wyróżnia się prostą formą, która nawiązywała do antyku.

Do oryginalnych należy chrzcielnica w kształcie kielicha, pokryta dekoracją rokokową przedstawiającą cud wydobywania przez Mojżesza wody ze skały (z kościoła ewangelickiego w Kluczborku, z około 1750 roku).

W XIII wieku spotykamy też chrzcielnice w kształcie serca. Ciekawym rozwiązaniem jest również postać św. Jana Chrzciciela trzymającego zbiornik w kształcie wazy na wodę chrzcielną (Otorowo koło Szamotuł). Pojawia się też motyw delfinów, symbolizujący chrzt jako drogę do wieczności, oraz motyw Chrystusa Zmartwychwstałego często jako podstawy chrzcielnic. Tu występują też czasem syreny (symbol nowego życia) z muszlą jako zbiornikiem na wodę. Są również chrzcielnice o niewyjaśnionej dotąd symbolice: w kształcie szyszki (Kuchary koło Pleszewa). Rzadki motyw chrzcielnic z koszem i owocami reprezentuje chrzcielnica z I połowy XVIII wieku w kościele parafialnym w Kotłowie (koło Ostrowa Wlkp.), gdzie owoce: winogrona, jabłka, granaty symbolizują grzech i odkupienie, na co wskazuje umieszczona na nich figura baranka. Na terenie Śląska Opolskiego występują często chrzcielnice z rogiem obfitości (stojący lub przyklękający anioł z rogiem obfitości); pokrywa zwieńczona posążkiem Boga Ojca z kulą ziemską obrazuje łaski, jakie daje chrzt. Na przełomie XVIII i XIX wieku wykształciły się chrzcielnice z kulą podtrzymywaną przez anioła; kula opleciona przez węża z jabłkiem w paszczy jest przypomnieniem o skażeniu całej ludzkości przez grzech pierworodny, który zgładzony został przez chrzt. Do rzadkich należą chrzcielnice posiadające kształt herbu fundatora, na przykład chrzcielnica z kościoła w Pępowie koło Gostynia Poznańskiego.

W XIII stuleciu pojawiał się zwyczaj umieszczania chrzcielnicy naprzeciw ambony, co znalazło swoją kontynuację po Soborze Watykańskim II w nowych wnętrzach kościelnych, jako wyraz związku między głoszonym słowem Bożym, które rodzi wiarę, a pierwszym sakramentem Kościoła.

Ostatnie lata po Soborze Watykańskim II przyniosły chrzcielnicom formy geometryczne, kubizowane oraz rozwiązania sięgające niekiedy do tradycji wczesnochrześcijańskiej, na przykład wydzielenie w kościele kaplicy chrzcielnej w zachodniej części świątyni.

W XX wieku pojawiła się też nowa ikonografia chrzcielnic. W Polsce około roku 1966 powstały chrzcielnice ze scenami historycznymi, między innymi chrztu Mieszka I.

W kościołach luterańskich chrzcielnice sytuowano początkowo przed ołtarzem, na osi kościoła. Zdobiono je przedstawieniami ewangelicznymi i pokrywano inskrypcjami, najczęściej cytatami z Biblii lub fundacyjnymi.

W cerkwiach chrzcielnice, zwane kąpielami, ustawia się podczas ceremonii na środku świątyni. Mają one kształt kielichowy z płaską czaszą i zdobione są scenami nawiązującymi do tajemnicy chrztu.

M. Cynka

<http://adonai.pl/sakramenty/chrzt/?id=4>

fot. Attila Mudrak - Węgry (x3)

Waliszewo

Łagiewniki

Dębница

fot. Magdalena Karpińska (x3)

Dzieskanowice, fot. Paweł Kostusiak

Poznań, fot. Janusz Nowacki

Sokolniki, fot. Henryk Maćkowiak

Bejsce

Eberbach - Niemcy

Gosławice

Halberstadt - Niemcy

Havelberg - Niemcy

Inowłódz

Malbork

Małujowice

Mieszkowice

fot. Jerzy Andrzejewski (x9)

Strzegom

Radłów

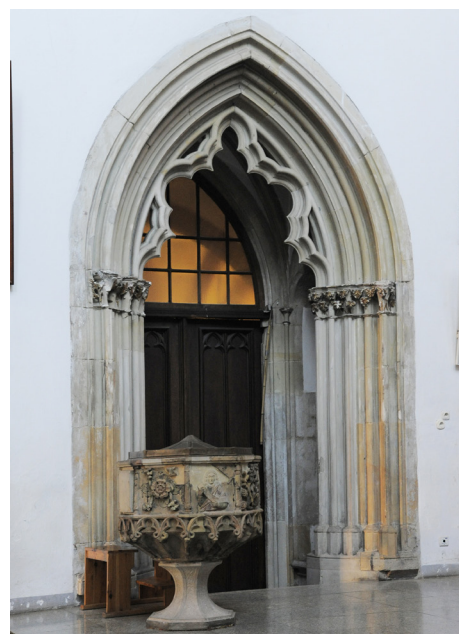
Świerzawa

Tum pod Łęczycą

Wrocław

Wrocław

Ziębice

Legnica

Brudzew

Gniezno

Trzemeszno

Łubowo fot. Agnieszka Filipiak (x3)

Poznań

Słupca

Czarniejewo fot. xxx (x3)

Lubasz, fot. Gracjan Dąbkowski

Petkuser - Niemcy, fot. Klaus Friedrich

Chojno, fot. Władysław Nielipiński

Gniezno, fot. Władysław Nielipiński

Chrzest Polski

Istotnym wydarzeniem dla historii naszego kraju jest niewątpliwie przyjęcie przez władcę Polski Mieszka I chrztu w 966 r. Data ta uznawana jest za początek istnienia państwa polskiego.

Według średniowiecznego zwyczaju ceremonia przyjęcia wiary odbywała się najczęściej w Wielką Sobotę. W 966 r. przypadała ona 14 kwietnia. Data ta jest prawdopodobną datą chrztu Mieszka.

Wcześniej rano 14 kwietnia 966 r. książę zjawił się razem ze swoim orszakiem przed wejściem do katedry. Po otwarciu się drzwi świątyni rozpoczęły się „ceremonie wstępne”. Podczas nich przyszli chrześcijanie wyrzekali się pogańskich wierzeń, szatana i zła. Następnie chór księży odśpiewał litanie. Potem ceremonia przeniosła się do wnętrza kościoła. Mieszko razem z innymi kandydatami złożyli wyznanie wiary i odmówili modlitwę Ojcze nasz. Później, śpiewając, przeszli do znajdującej się w pobliżu katedry chrzcielnicy (baptysterium).

Do baptysterium weszli wszyscy biorący udział w ceremonii mężczyźni. Tu odmówiono modlitwę. Potem biskup dokonał poświęcenia wody i przystąpił do udzielania chrztu. Kandydaci zdjęli szaty i po kolei wchodzili do sadzawki. Jako pierwszy ochrzczony został Mieszko. Zanurzył się on trzykrotnie w wodzie, a biskup wypowiedział nad nim formułkę chrzcielną. Następnie biskup namaścił księcia olejem i nałożył na niego ręce w celu udzielenia mu darów Ducha Świętego. W ten sposób dokonała się ceremonia chrztu w obrządku rzymskim.

Przyjęcie chrześcijaństwa miało bardzo pozytywne skutki dla kraju Piastów, i to w różnych dziedzinach – począwszy od wiary i polityki, a skończywszy na kulturze, sztuce i rolnictwie. Chryścianizacja stała się więc kamieniem milowym dla rozwoju Polski.

PLASTYKA I RĘKODZIEŁO

witraż, olej, mal. na drewnie, mozaika, rysunek, haft krzyżykowy

Pracownia Artystyczna Rogalinek

Zdzisław Nitecki

Lucyna Smok
Pracownia Artystyczna Rogalinek

Krystyna Dickhard

Małgorzata Bartkowska

Krystyna Dickhard

Małgorzata Bartkowska

Jan Łącki

Krystyna Dickhard

Krystyna Dickhard

Zdzisław Nitecki

Pracownia Artystyczna Rogalinek (2x)

Teresa Górna

Zdzisław Nitecki

Dorota Detloff

Łucja Patryas

Jadwiga Czerkawska

Zdzisław Nitecki

Łucja Patryas

Barbara Krawczyk

Jadwiga Czerkawska

Stowarzyszenie Artystyczno-Rehabilitacyjno-Terapeutyczne „Promyk” Dębica w obecnym kształcie powstało w 2013 r. (wcześniej działało pod nazwą „Stowarzyszenie Centrum Rehabilitacyjno – Kulturalne PROMYK w Gnieźnie, Oddział Dębica”). Celem stowarzyszenia jest niesienie wszechstronnej pomocy zdrowotnej, ochrony i promocji zdrowia, organizowanie i upowszechnianie działalności sportowej, rekreacyjnej i aktywnych form wypoczynku oraz zwiększenie aktywności życiowej i fizycznej osób niepełnosprawnych i osób starszych. Podejmowanie wszelkich działań na rzecz nauki, edukacji, kultury, oświaty i wychowania celem niesienia pomocy tej grupie społecznej znajdującej się w trudnej sytuacji życiowej lub materialnej w stosunku do społeczeństwa. (KRS: 0000430706)

W 2014 r., z okazji zbliżającej się rocznicy Chrztu Polski, Stowarzyszenie rozpoczęło 3-letni program arteterapeutyczny o tematyce: „Chrzcielnice w kościółkach drewnianych i zabytkowych na Szlaku Piastowskim”. Organizatorzy kierowali się przekonaniem, że wielkie wydarzenie jakie będzie miało miejsce w 2016 r. potrzebuje oprawy artystycznej wzbogacającej świadomość społeczną o roli chrztu, w życiu kulturalnym, społecznym i politycznym narodu polskiego i jego wpływie na losy Europy.

Członkowie stowarzyszenia postanowili poprzez swe prace rękodzielnicze, malarskie, fotograficzne, witraże, haft i inne dzieła plastyczne ukazać jeden z symboli chrztu – chrzcielnice jako miejsca początku życia chrześcijańskiego. Prace plastyczne prezentowane na wystawie powstały w ramach warsztatów prowadzonych m. in. przez ks. Zdzisława Firleja (proboszcza parafii Dębica), który zapoznał uczestników z tematyką chrzcielnic i obrzędów chrztu św. oraz scharakteryzował chrzcielnice z różnych epok kształtowania się chrześcijaństwa na ziemiach polskich.

Dla zobrazowania różnorodności form architektonicznych chrzcielnic, zaproszono do współpracy także zaprzyjaźnionych fotografów z Gniezna i Poznania oraz członków organizacji osób niepełnosprawnych z Niemiec i Węgier.

W ten sposób powstała wystawa kończąca pierwszy etap przygotowań do obchodów 1050 rocznicy Chrztu Polski, którą członkowie Stowarzyszenia mają nadzieję zainteresować mieszkańców powiatu gnieźnieńskiego, pobudzić ich uczucia patriotyczne i dumę narodową oraz skłonić do refleksji nad historycznymi uwarunkowaniami przyjęcia chrztu przez Mieszka I i konsekwencjami tego faktu dla dziejów narodu.

Bogumiła Górniak
prezes SART Promyk Dębica

wernisaż wystawy w galerii Biblioteki Publicznej Miasta Gniezna 24 września 2015 r.

ORGANIZATORZY

Stowarzyszenie Artystyczno – Rehabilitacyjno – Terapeutyczne „Promyk”
Dębica 33, 62-271 Działyń, tel.519-304-646 e-mail: scrk.promyk.debica@wp.pl
[http:// promyk-debnica.republika.pl](http://promyk-debnica.republika.pl)

Biblioteka Publiczna Miasta Gniezna
62-200 Gniezno, ul. Staszica 12a, tel. 61 42 63 261 e-mail: bpmg@biblioteka.gniezno.pl
www.biblioteka.gniezno.pl

współpraca
Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury
61-819 Poznań ul. Prusa 3, tel. 61 66 40 867 e-mail: foto@wbp.poznan.pl
www.wbp.poznan.pl

projekt katalogu Władysław Nielipiński, druk WBPiCAK